

FORUM FODOK

Hét blad voor ouders, familie en vrienden van dove kinderen - met of zonder CI

FORUM

IN DIT NUMMER o.a.
Brusjes aan het woord
CIDS, FF luisteren en Ajongh
Bijbaantjes

60JAAR!

fodok

IN DIT NUMMER

- 3 **Brusjes: een vak apart**
- 7 **CIDS, FF luisteren en Ajongh**
- 10 **Divers Doof: een nieuw begin!**
- 13 **Bijbaantjes**
- 16 **Family-Centred Early Intervention**
- 19 **Grow2Work gaat door!**
- 20 **INFODOK - FODOKnieuws**
- 22 **FODOK - Huiskamerbijeenkomsten**
- 23 **Doofgewoon.nl is online!**
- 24 **INFOLIO - Handig om te weten**
- 26 **Handige hulpmiddelen: Sport en spel met CI of hoortoestel**

Redactioneel

We kijken terug op een prachtige jubileumdag bij Natuurmonumenten. De zon scheen uitbundig, de activiteiten in het park en bij het bezoekerscentrum waren leuk en interessant en ook op het terras was het heerlijk toeven. De kinderen konden volop met elkaar spelen en de ouders hadden voldoende gelegenheid om bij te praten en ervaringen uit te wisselen.

We merken dat ouders en kinderen erg van dit soort gelegenheden genieten en elkaar graag vaker willen ontmoeten. Sommige ouders vinden de jaarlijkse themadag niet vaak genoeg, andere zeggen: 'We kunnen nu net die dag niet, maar komen graag een andere keer'. Om die reden gaat de FODOK komend jaar het aanbod aan ontmoetingsmogelijkheden veranderen en verruimen: de jaarlijkse themadag wordt vervangen door meerdere thema-avonden en daarnaast willen we op een aantal zaterdagen in het jaar activiteiten voor ouders en kinderen organiseren. We hopen op deze manier meer ouders te bereiken, meer keus te bieden en meer ontmoetingen (zeg maar 'lotgenotencontact') mogelijk te maken. We beginnen op woensdag 1 februari met een thema-avond in Nijkerk: *Ouders ontmoeten tolken: een gesprek over grenzen.*

Met de huiskamerbijeenkomsten die de FODOK dit jaar organiseerde en die erg in de smaak vielen, gaan we natuurlijk gewoon door. En we hopen dat u elkaar en ons op veel verschillende plekken zult ontmoeten.

Niet alleen is de ouderbetrokkenheid de afgelopen jaren erg veranderd, ook hebben ouders dermate uiteenlopende vragen dat zij zich lang niet door alle activiteiten aangetrokken voelen. Zo zoekt de een voornamelijk naar activiteiten waar de kinderen met elkaar kunnen spelen, terwijl de ander graag naar een bijeenkomst komt waarin Doof zijn en gebarentaal centraal staan. De wensen van ouders en de omstandigheden van de toch al kleine groep dove kinderen in Nederland zijn zo divers, dat het lastig is om iedereen iets passends te bieden. Omdat wij ervan overtuigd zijn dat ouders en kinderen heel veel aan elkaar kunnen hebben, zullen we binnenkort een enquête verspreiden onder ouders. Zo hopen we meer inzicht te krijgen in en beter te kunnen inspelen op uw wensen. Via de nieuwsbrief en de sociale media houden we u op de hoogte.

We wensen u fijne feestdagen en een mooi 2017!

Map van der Wilden, voorzitter

Christel en haar dove broertje

BRUSJES¹: EEN VAK APART...

Ruzie hebben met of jaloers zijn op je broer of zus is heel normaal. Dat noemen we 'oefenen voor het "echte" leven'. Maar wat nu als je broer of zus doof is? Worden emoties dan anders, groter of misschien juist weggestopt? Is er ook ruimte voor het horende brusje, mag hij/zij er af en toe ook van balen dat het dove gezinslid weer in het centrum van de belangstelling staat? Of juist omdat deze niet voor vol wordt aangezien of niet wordt begrepen? Mogen we altijd van brusjes verwachten dat ze hun dove broer of zus helpen? Schamen ze zich wel eens? Voelen ze druk om meer te presteren, omdat zij 'gewoon' horend zijn? Nemen jongere horende brusjes de rol van oudste op zich, als hun oudere broertje of zusje doof is en wat vinden ze daarvan?

Ouders hanteren verschillende strategieën om hun horende kind(eren) te betrekken bij de

doofheid van hun nieuwe broertje of zusje: ze zoeken leuke prentenboeken over doofheid, ze leren ze gebaren. En ze proberen op

het niveau van het kind uit te leggen hoe ze kunnen inspelen op de doofheid van de nieuwe baby. Jonge kinderen weten vaak niet beter dan dat hun broertje of zusje doof is, ze groeien ermee op. Maar wat als de kinderen ouder worden? Moet je met je dove broertje of zusje mee naar school lopen, moet hij of zij altijd meespelen als jij vriendjes op bezoek hebt? Baal je ervan dat jouw gezin anders is? Speel je liever bij anderen dan dat je vriendjes mee naar huis neemt? Ben je als brusje verantwoordelijk voor het emotionele welzijn van je dove gezinslid?

Gemengde gevoelens

Uit onderzoek van de Britse National Deaf Children's Society (NDCS) kwam naar voren dat brusjes in het algemeen gemengde gevoelens hebben ten aanzien van hun dove gezinslid. Ze accepteren hun dove broertje of zusje, ze houden van hem of haar en willen vaak graag meer informatie over doofheid. Daarnaast ervaren ze ook wel dat ze anders behandeld worden en hebben ze soms ook moeite om met hun dove gezinslid te communiceren. Soms voelen ze zich verantwoordelijk voor hun welzijn en vaak moeten ze als tolk inspringen. En ja: soms voelen ze zich ook gehinderd in hun eigen vriendschappen. Brusjes gaven aan dat ontmoetingen met lotgenoten hen hielpen.

FODOKFORUM vroeg een aantal brusjes naar hun ervaringen.

¹ Met 'brusjes' bedoelen we broers en zussen samen; het Engels heeft hiervoor de term 'siblings'.

Christel (54) is hartstikke trots op haar dove broer (50): 'Hij heeft een prima baan en reist met zijn vriendin de hele wereld af. Dankzij hem heb ik de fascinerende wereld van de doven leren kennen. Daardoor heb ik ook voor Woord & Gebaar geschreven. En ik heb in 2010 een jeugdboek gepubliceerd over een doof meisje, *De stem van Isa*, verschenen in de Troefreeks. Door zijn manier van praten dachten mensen wel eens dat hij niet goed snik was. Daar kon ik erg kwaad over worden. En ach, hij was gewoon mijn broertje. Je moest op de grond stampen om zijn aandacht te trekken en hij begreep je niet altijd. Soms deed hij trouwens gewoon alsof... Toen ik kind was begreep ik heel goed dat de aandacht van mijn ouders vooral naar mijn dove broer uitging, want dat was toch hun

zorgenkind. Maar nu denk ik, als we toen gebarentaal hadden gebruikt, was het voor ons allemaal veel makkelijker geweest. Dan was mijn broer meer een volwaardig lid van het gezin geweest (nu weet hij soms dingen niet van vroeger omdat hij ons niet kon volgen). Als brusje begrijp je heel goed wat jouw plek is en ben je geneigd jezelf weg te cijferen en dat werkt verder in je leven door. Soms vind ik dat nog lastig.

Gebarentaal was makkelijker geweest

Als je doof bent, moet je altijd voor jezelf opkomen, nu nog steeds. Bij familiebijeenkomsten wordt hij gewoon wel eens vergeten en op zijn werk vergeten ze nog wel eens een tolk gebarentaal te regelen bij vergaderingen. Ik kan ook erg genieten van de humor van doven. Ze maken graag grappen over andere handicaps en over elkaar. Mijn broer en zijn vrienden hebben altijd veel plezier en ze helpen elkaar ook waar mogelijk. Omdat ze elkaar vaak al kennen vanaf hun jeugd, zijn het ook mooie vriendschappen.'

Koos (20) heeft een dove zus, Eva van 18. Hij vindt het bijzonder van haar dat ze als doof meisje toch maar naar het vwo gaat. 'Doordat mijn zus doof is kan ik een taal "spreken" die ik anders nooit zou leren.'

Niet meeluisteren naar muziek

Hij baalt ervan dat zijn zusje niet kan meeluisteren naar zijn muziek. En ziet het 'andere' van doofheid vooral in het feit dat een gesprek meekrijgen niet vanzelfsprekend is.

Irene (35), **Marc** (36) en **Vera** (25) zijn de broer en zussen van Evert (31) die doof is. 'Toen hij 1 jaar was, heeft hij hersenvliesontsteking gekregen waardoor hij doof werd. Daarna hebben onze ouders gebarentaalcursussen gevolgd om met hem te kunnen communiceren. Het meest bijzondere vinden wij zijn doorzettingsvermogen. Dat hij het zo ver heeft geschopt: hij ging van het vwo naar het hbo

v.l.n.r.: Irene, Marc, Evert en Vera

en daarna heeft hij een goede baan gevonden. En ook op sociaal vlak gaat het goed, hij heeft veel leuke vrienden en een leuke vriendin. Het zal zeker niet makkelijk geweest zijn, maar zijn doorzettingsvermogen en zijn nieuwsgierigheid hebben hem gebracht tot waar hij nu is. Daar kunnen wij als broer en zussen alleen maar bewondering voor hebben! Het hebben van een dove broer of zus heeft op ons alle drie wel invloed gehad. Van vroeger juf willen worden op een school met dove kinderen, je eigen kinderen gebaren leren tot tolk Nederlandse Gebarentaal worden.'

Vera: 'Toen ik jong was, heb ik gebarentaal geleerd van mijn broer en mijn ouders. Hierdoor is mijn eigen taalontwikkeling anders verlopen en kon ik voordat ik naar

de basisschool ging al lezen en aan iemand een boekje voorlezen. Dit kunnen de voordelen zijn van het op jonge leeftijd aanbieden van gebaren.'

'Wat we er op jonge leeftijd leuk aan vonden, is dat je een taal spreekt die bijna niemand anders spreekt. Op school een klein beetje vals spelen met toetsen, maar ook werkstukken maken en spreekbeurten over doofheid houden om het zelf beter te begrijpen, maar vooral ook om klasgenoten hier meer over te vertellen.

Op grote afstand met elkaar kunnen communiceren

En op grote afstand met elkaar kunnen communiceren. Onze dove broer kwam bijvoorbeeld terug van een reis naar het buitenland, was aan het wachten op zijn bagage en kon vanachter glas al hele verhalen aan ons vertellen over wat hij had gedaan. Terwijl de rest van de kinderen moest wachten tot ze hun bagage hadden en bij hun ouders stonden.

Binnen ons gezin is er altijd aandacht besteed aan de doofheid van onze broer en is hij nooit anders behandeld dan wij drieën. Wat wij niet mochten dat mocht hij ook niet. Wij moesten op onze beurt wachten als hij iets aan het vertellen was en dat was andersom ook. Hij is precies hetzelfde als wij, het enige is dat hij niet kan horen. Andere mensen zagen dit vroeger nog wel eens anders en behandelden hem als iemand die zielig was. Hem werd bij de slager nog wel eens een extra stukje worst toegestopt of hij mocht op de bestuurdersstoel van de bus zitten. Dit heeft nog wel tot frustraties geleid voor ons, die dat niet kregen, want wij zagen hem helemaal niet als zielig.

Wij zagen hem helemaal niet als zielig

Het moment van eten aan tafel: daar zitten nog wel lastige dingen in. Als kind wil je dingen die je hebt meegemaakt vaak spontaan vertellen. Thuis aan tafel werd er ook op gehamerd om je verhaal in gebaren te vertellen zodat iedereen het mee kreeg. Het gebeurde dan wel eens dat het zo ging: "Pfoe, moet ik het in gebaren vertellen? Dan vertel ik het wel niet" (of korter). Of dat we eerst ons verhaal deden en dit daarna alsnog vertaalden naar gebarentaal. Hierdoor had onze broer eigenlijk niet de kans om aan te haken in het verhaal of meteen alles mee te krijgen. Dit is eigenlijk niet de goede manier, maar wat doe je eraan als ouders? Wij denken dat het beste wat je kan doen is blijven stimuleren om het in gebaren te vertellen, zodat iedereen alles mee krijgt. Verder willen wij ouders meegeven ervoor te zorgen dat je je kind blijft begrijpen

en dat je kennis van de gebarentaal meegroeit met het niveau van je kind. Laat je kind ook veel lezen. Hierdoor ontwikkelt het een grotere woordenschat en leert het de grammatica van het Nederlands herkennen. Daar kan het later alleen maar profijt van hebben. De boeken van de bibliotheek waren bij ons niet aan te slepen!

De boeken waren niet aan te slepen

Tot slot kunnen we niet zeggen dat er echt iets anders is aan het hebben van een dove broer of zus. Ten eerste weten wij niet beter en ten tweede hoort hij gewoon bij ons gezin, doof of horend, dat maakt voor ons geen verschil.'

Tips van deze brusjes voor andere brusjes (en hun ouders)

- Zorg ervoor dat je samen kunt communiceren, met gebaren of op een andere manier en blijf met elkaar in contact.
- Informeer je over doofheid.
- Heb geduld met je broer/zus/kind.
- Besef dat een gesprek meekrijgen niet vanzelfsprekend is.
- Blijf proberen om je verhaal in gebarentaal te vertellen.
- Laat je eigen gebarenkennis meegroeien met je broer/zus/kind.
- Haal veel boeken in huis en stimuleer het lezen van je dove kind/broer/zus!

Mariën Hannink

PRENTENBOEKEN MET DOVE PERSONAGES

Quentin Blake, *Vijf vriendjes*
Riëlle Derksen, *Gebarentaalboekjes van Mummel & Moos*
Renske Douwes Dekker, *Gebaren met Lotte en Max*
Bente Jonker, *Kijk, de vogel zingt*
Bente Jonker, *Liever dan lief: een sprookje in het land van Down*
Brigitte Minne, *Wardje*
Elfi Nijssen, *Lore*
Tom Schoonooghe, *Toen Ludo de wereld opat*
Tineke de Silva Nijkamp, *Samaya, het dove olifantje*
Filip Verhelst en Hilde Verhelst, *Gebarentaal redt!*
Jeanne Whitehouse Peterson, *Ik heb een zusje en mijn zusje is doof*

ANDERE BOEKEN MET DOVE OF SLECHTHORENDE PERSONAGES

Marc De Bel, *Blinker en het BagBag-juweel*
Christel van Bourgondië, *De stem van Isa* (Troef-reeks)
Nicole Boumaâza, *De Dove van Bouassam*
Annelies van der Eijk, Pauline Friedheim en Liesbeth Veldman, *Breakdance in Moskou* (Troef-reeks)
Wendy de Graaff, *Emma leert lezen*
Jeroen Van Haele, *De stille zee*
Kathleen Heylen, *Elena droomt doof*
Marjan Hoefnagel, *Twee liefdes* (Troef-reeks)
Joke de Jonge, *Geheime gebaren* (Troef-reeks)
Sherryl Jordan, *De razende stilte*
Christian Lax, *De paarden van de wind*
Guurtje Leguijt, *Speurwerk*
Bianca Mastenbroek, *Stuurman van de stilte*
Selma Noort, *Jes en Heleen*
Gomer Otterspeer, *De wonderere wereld van doven*
Annabel Pitcher, *Onder de ketchupwolven*
Bill Richardson, *Terug naar Hamelen*
Meg Rosoff, *Niemand's bruid*
Brian Selznick, *Het wonderkabinet*
Marian De Smet, *De woorden van zijn vingers*
Karlijn Stoffels, *Koningsdochter, zeemanslief*
Jan Terlouw, *De kunstrijder*
Mary van der Valk, *Red de dolfin!*
Rian Visser, *De stille dief*
Joop Vlasman, *Bij blauw denk ik aan jou*
Ellen de Wachter, *Liever chatten*

Sociaal-emotionele ontwikkeling in het onderwijs

CIDS, FF LUISTEREN EN AJONGH

Als er iets is waar ouders alert op zijn bij hun dove kind, met of zonder CI, is het de sociaal-emotionele ontwikkeling. Dat is thuis een aandachtspunt, maar dat moet het ook op school zijn. Gelukkig is er voor dove en slechthorende kinderen een en ander ontwikkeld, dat zowel in het speciaal onderwijs als in het regulier onderwijs gebruikt kan worden. De drie bekendste methodieken zijn: CIDS (Culturele vorming en Identiteit voor Doven en Slechthorenden), FF luisteren en Ajongh (Als je oren niet goed horen). Goed om te weten dat deze materialen er zijn en ingezet kunnen worden, ook als je kind regulier onderwijs volgt!

Welke methoden zijn er?

De CIDS-lessen zijn bedoeld voor dove en slechthorende leerlingen van 6 tot 18 jaar. De leerlingen leren over de betekenis van de cultuur van doven en slechthorenden, worden zich bewust van hun eigen identiteit en worden ondersteund bij het ontwikkelen van een positief, reëel zelfbeeld.

FF luisteren is voor dove en slechthorende leerlingen van 9 jaar tot 12, 13 jaar. Deze leerlingen hebben soms onvoldoende kennis van hun auditieve beperking en daardoor weinig inzicht in de gevolgen voor de communicatie en in de werking van hulpmiddelen. Met FF luisteren komen de leerlingen meer over zichzelf en hun auditieve beperking te weten. FF luisteren beoogt dat leerlingen hun slechthorendheid of doofheid gaan accepteren als onderdeel van hun eigen identiteit en dat er een reëel zelfbeeld ontstaat.

De Ajongh-training is bedoeld voor slechthorende en dove kinderen en jongeren tussen de 5 en 18 jaar. In de groepstraining verwerven kinderen en adolescenten 'doorleefde' kennis over hun gehoorverlies en worden hun communicatieve

vaardigheden versterkt. De ouders worden ook betrokken bij de training: zij verwerven inzichten in de gevolgen van het gehoorverlies voor het leven van hun kind, waardoor zij meer tegemoet kunnen komen aan de behoeften van hun kind.

Bewustwording en veel plezier

Ervaringen vanuit de praktijk

FF luisteren

Gerrie van Hamersvelt (AB'er bij Auris en mede-ontwikkelaar van FF luisteren):

Mooie inzichten

'Het levert mooie inzichten op, zowel voor het kind als voor de ouder en de begeleider. Er treedt bewustwording op, naast ook veel plezier. Ik verbaas me dat een leerling van 9 met CI heel goed kan uitleggen hoe het is voor hem in lawaai, als je maar de juiste open vragen stelt. Het kan ook verdriet opleveren: een meisje wil er in groep 8 eigenlijk niet mee werken. Ik vraag haar wat het haar doet en zij antwoordt: "Dat betekent dat ik slechthorend blijf, dat vind ik heel vervelend!"

lets wat je zwiingend kunt beamen als begeleider. Verdriet mag er zijn. We konden dat traject toch positief afsluiten doordat haar juf zei hoeveel respect ze had voor het doorzettingsvermogen van de leerling. Het blijge gezicht van de leerling is dan onbetaalbaar. Wat mij ook verrast, is dat toch heel wat ouders huiverig zijn om aandacht te besteden aan de slechthorendheid, doofheid. Dat lijkt toch wel op ontkenning. Uit onderzoek naar het effect van *FF luisteren* bleek ook dat er ouders waren die niet wilden dat ermee gewerkt wordt. De impact op ouders moet niet onderschat worden. Een vader vertelde mij dat hij erg moest slikken toen hun dochter haar ouders vroeg hoe ze het vonden toen ze doof bleek. Ook op het kind heeft het traject impact, daar moet aandacht voor zijn. Er is continue aandacht nodig voor het sociaal-emotioneel welbevinden, het is het groeien naar een eigen identiteit waarbij slechthorendheid/doofheid een plek krijgt, wat leidt tot een zelfbewuste assertieve houding.'

Leuke reacties

'Een meisje vertelde heel trots: "Ik kan nu mijn audiogram uitlegen!" Bij de uitleg over trilhaartjes die niet goed werken: "Net alsof

er een grasmaaier overheen gegaan is". Een CI-leerling zegt: "Dolfijnen vind ik de mooiste geluiden maken". Veel leerlingen gaan tijdens of na *FF luisteren* spontaan een spreekbeurt houden met stukken uit *FF luisteren*. Een meisje meldde verbaasd: "Dat mijn vader trots is op mij omdat ik zo mijn best doe en goed omga met mijn doofheid."

CIDS

Leona Hoenjet (AB'er en leerkracht bij de Mgr. Hanssenschool - Vitus Zuid in Hoensbroek) over CIDS-lessen op de Mgr. Hanssenschool:

Ervaringsdeskundigheid

'Elk jaar krijgen onze leerlingen die slechthorend of doof zijn *CIDS*-lessen. We hebben nu drie groepen met alleen slechthorende/dove leerlingen en daarnaast zijn er nog ongeveer tien slechthorende/dove leerlingen die in een *tos*-groep zitten. Voor de drie groepen slechthorend/doof hebben we *CIDS*-lessen, maar ook activiteiten waarbij klein van groot kan leren. Denk aan een speeltuin, een boswandeling, koekjes bakken of film kijken. Dat zijn zo'n tien momenten per jaar. Daarbij nodigen we oudleerlingen uit en een tolk. Bij de slechthorende/dove leerlingen in *tos*-groepen hebben we een viertal momenten samen en dan bekijken we elk jaar waar we denken dat de behoefte ligt. Dit jaar hebben we gekozen voor jezelf presenteren en een workshop gebaren. Deze lessen worden medegegeven door een ervaringsdeskundige, een slechthorende leerkracht. Bijvoorbeeld bij de les over gehoorbeperking geven de kinderen aan

waar ze moeite mee hebben doordat ze niet goed horen, maar ook wat ze allemaal wel goed kunnen ondanks of dankzij hun gehoorbeperking. Of er komt een les waarbij de leerlingen oplossingen bedenken om doven en slechthorenden beter te laten functioneren op school.

Problemen en uitdagingen

'In de klas konden de kinderen goed aangeven wie er van hun familie doof, slechthorend of horend was en er volgde spontaan een gesprek over dat ze toch wel wat alleen waren. Een van de kinderen zou het fijn vinden een doof vriendje thuis te hebben, want dan kon hij daar gemakkelijk mee spelen. Een ander vond het heel erg dat hij slechthorend is, dat wou hij niet zijn, hij was nu nog boos op de dokter die het gezegd had. Voor de slechthorende en dove leerlingen uit de *tos*-groepen is het goed om te zien dat er meer slechthorende en dove kinderen zijn binnen school. De jongere kinderen verheugen zich op de lessen, een enkeling wil liever niet over zijn slechthorendheid praten of werken. De oudere leerlingen vinden het wel eens kinderachtig, maar laten vervolgens wel een betrokken houding zien. De leerlingen begrijpen snel elkaars problemen en uitdagingen. Ze helpen elkaar met een heel vanzelfsprekende houding. Het is niet altijd gemakkelijk om de lessen aan te passen zodat ze geschikt zijn voor de jonge en de oudere kinderen tegelijkertijd. Over het algemeen is het wel gelukt. Kinderen zijn soms heel openhartig en dat levert leermomenten voor de leerkrachten op. Het steunt, verheldert en ontroert soms. Al met al ben ik erg blij met de *CIDS*-lessen. Het materiaal is mooi en het geeft ons handvatten

om slechthorendheid/dooftheid met de leerlingen te bespreken.'

Ajongh

Marijke ten Dam (behandel-coördinator deelbehandeling, gezondheidszorgpsycholoog en orthopedagoog-generalist bij De Open Cirkel, Kentalis):

'Ik heb regelmatig van ouders gehoord dat door de *Ajongh*-training de slechthorendheid een gespreksthema is geworden binnen het gezin waar het voorheen niet bespreekbaar was. In een tweetal gezinnen was er bij een van de ouders (en bij een grootouder) ook sprake van slechthorendheid. Opa en vader hebben nu eigen ervaringen rondom slechthorendheid verteld en stimuleren hun (klein)kind nu meer om beter voor zichzelf te zorgen rondom het gehoorverlies. Bij pubers zien we regelmatig dat ze door de psycho-educatie bewuster de keuze maken aan wie ze het vertellen, dat ze minder schroom hebben om te zeggen wat helpend is én dat ze ook bewuster kiezen wanneer ze hun oorhangers wel of niet aandoen. We leggen veel nadruk op het gegeven dat het gehoorverlies veel energie kost en hoe belangrijk het is om te zorgen dat je ook rustmomenten hebt op een dag. Daar

kun je al heel gericht, ook bij jonge kinderen, naar kijken. In de oudergesprekken kan dit alles verder met ouders opgepakt worden.'

Ervaringen van collega's

'*Ajongh* is een prachtig middel om praten over jezelf, over wat je denkt, voelt, wenst en wat je goed en minder goed kunt, gewoon en natuurlijk te maken. Omgaan met het feit dat communiceren minder vanzelfsprekend verloopt door slechthorendheid, wordt hierdoor gemakkelijker. Met de *Ajongh*-trainingen wordt op speelse wijze een 'ontdekplek' aan kinderen geboden. Door dit in groepsverband te doen, ervaren kinderen bondgenootschap en profiteren ze van elkaar door herkenning en nieuwe inzichten.

De *Ajongh* is inmiddels al op veel plekken binnen en buiten Kentalis verspreid. Psycho-educatie in groepsverband voorziet in een behoefte: ouders geven aan dat het hun kinderen goed doet dat ze niet de enige zijn, dat het stimulerend werkt en dat ze zien dat er verschillende soorten en oorzaken van slechthorendheid bestaan en dat het bij een ieder ook weer verschillend uit kan werken.'

Reacties van ouders

'Mijn kind geeft na de *Ajongh* aan als hij iets niet goed heeft gehoord.'

'Mijn kind kan nu goed aangeven (aan anderen) wat er niet goed werkt in zijn oor en waarom hij niet alles goed kan horen.'

'Door het samen maken van de thuisopdrachten zien we waar hij mee bezig is tijdens de *Ajongh* en leren wij er ook van.'

Trots op mijn oorhangers

Op de vraag 'Waar ben je trots op?' antwoordt het kind: 'Mijn oorhangers.'

Reactie van een groep-8-leerling na afronding van de *Ajongh* op: 'Wat heb je geleerd van deze training?' 'Dat ik me niet hoeft te schamen voor mijn slechthorendheid.'

Blijf ik altijd slechthorend?

'Na het bezoek van een volwassene met een gehoorverlies kwam na afloop de vraag van een leerling: "Blijf ik altijd slechthorend?" Deze leerling dacht dat als hij ouder werd hij niet meer slechthorend zou zijn. Hij had nooit eerder volwassenen ontmoet met een gehoorverlies. Alleen hierom al is het zo belangrijk om deze training te geven.'

Genoeg om te leren

De drie genoemde methodieken focussen alle op ervaringen uitwisselen en op identiteit en weerbaarheid.

Maar ook de technische kant krijgt aandacht: leerlingen vinden het heel interessant om te zien en te begrijpen wat er bij hen niet goed (meer) werkt en waarom zij een gehoorverlies hebben. Genoeg om te leren, voor de leerlingen én hun ouders en leerkrachten/begeleiders...

Mariën Hannink

DIVERS DOOF: EEN NIEUW BEGIN!

Op 8 oktober was de eerste Divers-Doof-dag voor betrokkenen bij de drie lidorganisaties van Divers Doof: FODOK, NDJ (Nederlandse Dove Jongeren) en Stichting Plots- en Laatdoven. Dat was even wennen voor iedereen: welke gezamenlijke agenda heb je, wat gaan we eigenlijk gezamenlijk doen en wat apart? Maar het was vooral een geanimeerde dag, waarop ook duidelijk werd hoeveel we gemeen hebben én hoeveel plezier je ook in deze nieuwe setting met elkaar kan hebben.

FODOKFORUM sprak met de voorzitter van Divers Doof, Kees Knol, en met de voorzitters van de drie lidorganisaties, de trekkers van Divers Doof: Robert ten Bloemendal (Stichting Plots- en Laatdoven), Lisa Hinderks (NDJ) en Map van der Wilden (FODOK).

Wie
Kees Knol is 64 jaar en sinds afgelopen voorjaar onafhankelijk voorzitter van het Divers-Doof-bestuur.

Hij voelt zich thuis bij Divers Doof, omdat hij de mensen aardig vindt en het belangrijk vindt dat er maatschappelijk aandacht is voor de onderscheiden kenmerken. Divers Doof moest er komen, omdat eendracht macht maakt én er bij Divers Doof erkend is dat er verschillen tussen mensen zijn en blijven.

Wat moet Divers Doof doen en wat blijft over voor de afzonderlijke organisaties? Divers Doof kan voor haar achterban opkomen voor belangen bij politiek, onderwijs, werkgevers en anderen. De afzonderlijke organisaties kunnen nog steeds onderlinge ontmoetingen organiseren, knelpunten signaleren waar leden tegenaan lopen en die knelpunten inbrengen bij Divers Doof.

Wie
Robert ten Bloemendal is 51 jaar en sinds 3 jaar betrokken bij de Stichting Plotsdoven, waarvan het laatste jaar als voorzitter. Hij voelt zich thuis bij de Stichting Plots-

doven, omdat de Stichting zich kenmerkt door een trouwe en warme groep mensen met allerlei verschillende auditieve beperkingen. Vooral het lotgenotencontact (ze hebben meestal 2x per maand ergens in het land wel een activiteit) maakt dat het elke keer weer fijn is om met gelijkgestemden in contact te komen.

Wat moet Divers Doof doen en wat blijft over voor de Stichting Plotsdoven? Divers Doof was en is nodig om als dovenorganisaties één sterke vuist te kunnen maken naar de buitenwereld toe. Divers Doof kan voor alle doven en mensen met andere auditieve beperkingen opkomen voor hun belangen, bevragen waar de behoeften liggen en van daaruit beleid ontwikkelen om in die behoeften te voorzien. De Stichting Plotsdoven moet daarnaast vooral blijven doorgaan met het verbinden van de eigen achterban door middel van lotgenotencontact. Maar dat zal waarschijnlijk ook gelden voor FODOK en de NDJ.

Wie
Lisa Hinderks
is 21 jaar en
zit inmiddels al
meer dan twee jaar

bij het bestuur van de NDJ.

Ze voelt zich thuis bij de NDJ omdat de NDJ de stem is van de dove jongeren, een stem die niet veel gehoord wordt. Door middel van de NDJ is het mogelijk om vanuit de jongeren te spreken en activiteiten te organiseren die zich richten op de ontwikkeling, maar ook op het plezier van deze jongeren.

Wat moet Divers Doof doen en wat blijft over voor de NDJ? De verschillende dovenorganisaties hebben veel gezamenlijke belangen en doen dus soms dubbel (of driedubbel) werk. Door middel van Divers Doof kunnen we samen een stem laten horen. Dit zal ook leiden tot een efficiëntere samenwerking tussen deze organisaties. We zijn allemaal verschillend in de manier waarop we omgaan met doof zijn, maar juist dat is onze kracht. We kunnen samen een stem laten horen richting de overheid, onze informatievoorziening samen versterken en daardoor ook meer mensen bereiken.

De NDJ kan dove jongeren zoveel mogelijk bij de totstandkoming van deze federatie betrekken. De federatie kan veel van ons leren, maar wij kunnen ook veel leren van de andere organisaties.

Wie
Map van der Wilden is net zo oud als de FODOK: 60 jaar.
Sinds 2010 zit ze in het bestuur van de FODOK, sinds 2012
als voorzitter.

Ze voelt zich als ouder van een 24-jarige dove dochter thuis bij de FODOK, omdat de FODOK dé vereniging van ouders van dove kinderen is. Ze draagt mede daardoor graag bij aan de belangenbehartiging van de FODOK voor (ouders van) dove kinderen.

Waarom moest Divers Doof komen en wat kan Divers Doof doen voor haar achterban? De FODOK werkt al vele jaren samen met de andere belangenorganisaties voor doven en slechthorenden. We zaten allemaal in hetzelfde kantoorpand, er was veel overleg en door de gezamenlijke projecten was het logisch dat er ook op bestuurlijk vlak meer eenheid moest komen. We staan allemaal voor hetzelfde ideaal: een toegankelijke maatschappij voor doven en slechthorenden, waarin elk zich kan ontplooiën en niet gedwongen wordt aan de zijlijn te staan.

Wat moet Divers Doof doen en wat blijft over voor de FODOK? Door gezamenlijk op te trekken en door de ervaringen en knelpunten van de achterban te bundelen en bij de 'bevoegde instanties' onder de aandacht te brengen, kan Divers Doof de positie van doven verbeteren.

De FODOK moet blijven proberen ouders van dove kinderen te bereiken en van informatie te voorzien. Ouders komen door het CI direct in een medisch circuit terecht. Het CI is een geweldig hulpmiddel, maar het leven van een doof kind bestaat uit méér dan een goedwerkend CI. Contacten met andere (ouders van) dove kinderen, contacten met dove jongeren en volwassenen, informatie over gebarentaal, dragen bij aan het welzijn van ouders en kinderen.

De toekomst

De voorzitters, maar zeker ook de aanwezigen op 8 oktober, kijken positief naar de toekomst. Ze zien dat de overeenkomsten tussen de verschillende doelgroepen veel groter zijn dan de verschillen en beseffen hoe belangrijk het is om samen één vuist te maken, als het even kan ook samen met Dovenschap en misschien zelfs met de slechthorendenorganisaties, verenigd in Stichting Hoormij.

Wanneer sluit Dovenschap aan bij Divers Doof?

Kees: 'Weet ik niet, maar het zal zeker gebeuren.'

Wat Robert betreft komt Dovenschap er zo snel mogelijk bij. Maar hij denkt dat het goed is dat ze eerst als organisatie even in een rustiger vaarwater komen met een compleet nieuw bestuur. En dan zal vanzelf de tijd rijp worden om aan te sluiten.

Lisa: 'Daar durf ik geen uitspraak over te doen. Ik ben al heel erg verheugd dat Dovenschap nu een nieuw bestuur heeft en ik kijk uit naar de samenwerking tussen Divers Doof en Dovenschap.'

Map: 'Ik hoop dat – nu er weer meer bestuursleden bij Dovenschap zijn gekomen – we over één of twee jaar Dovenschap als aangesloten lid mogen begroeten.'

En wanneer wordt Divers Doof samen met Stichting Hoormij één federatie?

Kees: 'Dat weet ik niet, maar het zal waarschijnlijk gebeuren.'

Robert: 'We zijn er ooit heel dicht bij geweest en toen bleek het nog een stap te ver. Maar het lijkt me goed om te zijner tijd weer eens met elkaar in conclaaf te gaan om te kijken wat de mogelijkheden zijn.'

Lisa: 'Ook hier durf ik geen uitspraken over te doen. Het zou mooi zijn als het ooit gebeurt, maar het is belangrijk om eerst van Divers Doof een groeiende en stabiele organisatie te maken, daarna kunnen we verder kijken. Voor nu is het Platform doven, slechthorenden en tos, dat alle zeven organisaties vertegenwoordigt, een prima oplossing.'

Map: 'Geen idee. Eerst moeten beide stichtingen zelf een stevig fundament hebben.'

Wat is je grootste wens voor Divers Doof?

Kees: 'Dat Divers Doof bijdraagt aan verbinding van en begrip voor de diversiteit.'

Robert: 'Dat we uitgroeien naar een stabiele organisatie die de belangen van alle doven en ernstig slechthorenden kan behartigen.'

Lisa: 'Dat we vanuit Divers Doof een grote achterban kunnen bereiken en veel belangen kunnen behartigen!'

Map: 'Dat we over twee jaar echt kunnen spreken van één organisatie, waar iedereen van de huidige achterbannen zich thuis voelt en waar men zich ook door vertegenwoordigd voelt.'

De aanwezigen op de Divers-Doof-dag waren minstens zo hoopvol: ze spraken bevolgen en betrokken over arbeid, onderwijs en toegankelijkheid en inspireerden elkaar met nieuwe ideeën en veel plezier en enthousiasme. Een mooi begin!

Mariën Hannink

BIJBAANTJES

Bijbaantjes zijn belangrijk voor je ontwikkeling én voor je latere kansen op werk. FODOKFORUM vroeg daarom vier jonge doven naar hun ervaringen met bijbaantjes. Werk dat ze deden naast school en in het weekend.

Jens Vos, Roy Peters, Lisa Gierman en Hilène Leeuwerik namen de tijd om ons te vertellen over hun ervaringen.

JENS (18 jaar, Nieuweland)

'Ik heb bij mijn vader gewerkt, hij heeft een eigen bedrijf. Daar ging ik tuinieren, elke zaterdag ongeveer 6,5 uur. Daarnaast ging ik soms oppassen bij mensen thuis. Niet zo vaak, maar als ik ging oppassen, dan was het voor ongeveer 7 uur per keer. Nu werk ik bij de McDonald's in Hoogeveen.

Meer discipline en orde

Bij mijn vader ben ik op zeker moment weggegaan. Ik vond het niet fijn om mijn vader als baas te hebben. Want ik dacht vaak: oh, ik kan wel te laat komen, het is toch mijn vader. Ik wilde meer discipline en orde.

Toen ik een keer bij McDonald's was met mijn moeder en zusje,

kwam er een vrouw met een CI naar ons toe. Ik kende haar inmiddels wel van gezicht en zij werkt daar. Ze vroeg of ik al een baan had. Ja, die had ik, maar ik was op zoek naar een andere baan. Toen heeft ze mij aangemoedigd om te gaan solliciteren. Ik nam geen tolk mee naar de sollicitatie. Toen ik bij de McDonald's kwam, zag ik dat het geen individuele gesprekken waren, maar een groeps gesprek. Daar schrok ik wel van, want dan zou ik meer moeite moeten doen om alles te volgen. De sollicitatieafnemer vroeg of ik liever een individueel gesprek wilde. Ik heb er toen voor gekozen om toch deel te nemen aan het groeps gesprek. Ze zei: 'Ik zie dat je een gehoorapparaat hebt, maak je daar maar geen zorgen over. We weten hoe we ermee moeten omgaan.'

Voorbereid voor het echte werk in de toekomst

Ik vind mijn werk super. Er is veel diversiteit. Ik kan en mag veel verschillende dingen doen in het restaurant. Er zijn veel regels qua op tijd komen, netjes aankleden etc. Dat vind ik fijn; je leert discipline en je bent dan meer voorbereid voor het echte werk in de toekomst. Hierdoor geniet ik ook veel meer van mijn werk. De communicatie gaat erg goed, verrassend

goed zelfs. Ik dacht dat ik weinig contact zou krijgen met mijn collega's, omdat ze mij anders zouden behandelen vanwege mijn doofheid. Dat bleek dus helemaal niet waar te zijn. Het werk bij McDonald's vergt veel teamwork en je kunt heel veel dingen niet alleen doen, je hebt hulp van je collega's nodig. Met de leidinggevenden heb ik ook normaal contact, de roosters worden verstuurd via de mail, dus ben ik ook op de hoogte van alles. Met de gasten gaat het soms wel een beetje stroef. Een keer vroeg een gezin om zout. Ik verstond 'saus'. Ik zei: 'Wat voor saus wilt u?' Toen werden ze helemaal agressief, met agressieve lichaamstaal, en liepen vervolgens naar de kassa. Voor de rest gaat het prima.

Hoe ik met problemen omga, verschilt per situatie. Soms gaat het om problemen waar ik snel de manager bij moet halen of collega's. Maar meestal zijn het problemen die ik zelf ook kan oplossen.'

what's the worst that could happen?

ROY (17 jaar, Kampen)

'Ik werk op dit moment bij de Hema in Kampen. In principe werk ik de hele zaterdag, maar vaak word ik ook als invalkracht opgeroepen op andere dagen. Ik werk bij de food-afdeling waar we vlees, brood en gebak verkopen. En

soms als het nodig is, sta ik achter de kassa. Ik heb geen andere banen gehad.

Ik heb wel tien keer gesolliciteerd bij andere bedrijven tot ik eindelijk dit baantje had, bij de Hema. Het kwam voornamelijk ook doordat mijn moeder daar vroeger werkte en ook nog wat contacten had, zo kwam ik daar terecht.

Heel vaak afgewezen

Het solliciteren kostte echt veel moeite. Bij acht sollicitaties ben ik afgewezen. Tijdens die sollicitatiegesprekken heb ik aangegeven dat ik doof ben en dat ik een CI gebruik. Bij de Hema heb ik twee sollicitatiegesprekken gehad en uiteindelijk werd ik aangenomen. Ik heb het gevoel dat doven toch niet helemaal geaccepteerd worden in de maatschappij.

Nee, ik heb geen tolk of hulp meegenomen naar de sollicitatie. Ik kan redelijk goed verstaan en communiceren dankzij mijn CI. De contactpersoon vond het prima. Alleen wilde hij eerst dat ik op zaterdag voor proef werkte, omdat ik zei dat ik zelf niet wist of het zou lukken om op de food-afdeling te werken. Op de food-afdeling moet je luisteren naar wat mensen willen en dan pak je het voor hen. Met andere

geluiden erbij dacht ik dat het wel eens lastig kon worden.

Ik vind mijn werk echt leuk, en gezellig met de collega's! Ik denk momenteel zeker niet aan ander werk of stoppen bij de Hema. De communicatie gaat goed, soms versta ik het net niet maar dan herhalen ze het gewoon. Ik heb nog niet echte grote problemen ermee gehad tot nu toe.

Soms zijn de klanten echt nieuwsgierig naar mijn gehoorapparaat en vragen ze er zelf over. Dat vind ik wel leuk, dat ze een beetje geïnteresseerd zijn.

Nieuwsgierig naar mijn gehoorapparaat

En natuurlijk heb ik vervelende dingen meegemaakt! Het meest vervelende was toen een man mij iets vroeg. Ik verstond zijn vraag niet en vroeg om herhaling. Hij herhaalde zijn vraag, waardoor ik zijn vraag toch wel kon beantwoorden. Ik antwoordde dat ik niet wist waar het lag wat hij zocht. Toen zei hij iets binnensmonds dat ik niet kon verstaan. Daarna zei hij 'Oké.' Wat ik heel flauw vond. Hij liep meteen naar mijn collega, drie meter verderop en vroeg hetzelfde. Dat vond ik best onaardig van hem.'

LISA (20 jaar, Ede)

'Mijn laatste bijbaan was bij Albert Heijn als vakkenvuller en ik werkte 6 uur per week. Mijn laatste vakantiebaan was bij de Gelderhorst als huishoudelijk medewerker. Dat was 24 uur per week. Ik heb geen andere banen gehad. Ik heb ontslag genomen bij Albert

Heijn na anderhalf jaar, omdat de communicatie met mijn collega's moeilijk was.

Vaak moe na het werk

Ik was vaak moe na het werk omdat ik zo mijn best deed voor de communicatie. Op zeker moment dacht ik: nu ben ik het echt zat en besloot om ontslag te nemen. Ik vond die baan via de website van Albert Heijn. Over de Gelderhorst had ik van mijn vader gehoord, toen ben ik meteen op internet gaan kijken voor de vacature en daarna ging ik solliciteren. Ik ben maar 1x afgewezen bij een andere Albert Heijn. Daar baalde ik van, want het sollicitatiegesprek ging echt goed. Ik verwachtte echt dat ik aangenomen zou zijn, maar helaas. Verder was mijn ervaring met solliciteren best wel goed. Bij de Gelderhorst regelden ze zelf een tolk en hebben ze natuurlijk een positief beeld over doofheid. Ze namen mij meteen aan, omdat ik doof ben. Bij Albert Heijn had ik een tolk geregeld voor het sollicitatiegesprek. De teamleider reageerde positief over de doofheid, maar de kans was 50% dat ik aangenomen zou worden. Toen ik hoorde dat ik aangenomen was, was ik echt heel blij. Ze hebben mij toch wel een kans gegeven.

Werk als vakkenvuller vond ik eigenlijk helemaal niet leuk, maar ik moest wat geld verdienen. Ik zou eigenlijk graag achter de kassa willen werken, maar dat kon niet door mijn doofheid. Bij de Gelderhorst werken vond ik echt top,

want iedereen gebruikt er gewoon gebarentaal en daar voelde ik me ook thuis.

Bij Albert Heijn was het communiceren wel lastig, wij communiceerden via mobiel of pen en papier. Tijdens het werk vroegen de klanten ook wel eens waar de producten lagen. Soms op een onverwacht moment, waardoor ik even geen tijd had om lip te lezen. Ze praatten soms ook veel te snel. Dan moest ik ze vertellen dat ik doof was en maakte ze duidelijk dat ze wat rustiger moesten praten. Meestal schrokken ze en liepen gewoon weg. Dat vond ik echt vervelend, want ik wilde ze natuurlijk graag helpen. Bij de Gelderhorst had ik geen probleem, want iedereen (leidinggevende, collega's, bewoners) gebruikt gebarentaal.

Wat heel leuk was: op een avond werkte ik bij Albert Heijn en een klant vroeg mij iets, maar ik kon het niet volgen en toen gebaarde zij ineens. Ik was natuurlijk eerst wel verbaasd, maar toen was ik wel even blij, want ik kon haar helpen. Bij Albert Heijn liepen de meeste klanten bij mij weg, vanwege mijn doofheid. Ze denken dat ik ze niet kan helpen, maar dat is niet zo. Soms legde ik uit dat ze via telefoon of pen en papier met mij konden communiceren. Dan pas beseften ze dat communiceren op deze manieren ook kon.'

HILÈNE (19 jaar oud, Utrecht)

'Ik werkte in 2015 bij Albert Heijn als vakkenvuller, gemiddeld 8 uur per week. Op zeker moment kreeg ik het te druk met vrijwilligerswerk bij NDJ (Nederlandse Dove Jongeren) en de studie en daarom ben ik gestopt met dat werk. Ik heb ook bij een boer gewerkt. Die zocht werknemers die asperges gingen steken. Ik werd aangenomen en ging daar één seizoen werken. Het jaar daarop had ik het erg druk, daarom had ik me niet opnieuw aangemeld bij die boer.

Mijn baan bij AH vond ik via internet, op de website kon je vacatures vinden en ik wou op dat moment geld verdienen. Bij de boerderij ging het zo: ik had via mijn vader gehoord dat ik zulk werk kon doen, daarom ben ik dat gaan doen. Ik heb twee keer een sollicitatiegesprek gehad, een keer bij PostNL en een keer bij Albert Heijn. Allebei wilden ze mij aannemen. Alleen PostNL vond dat ik niet genoeg beschikbaar was. Ik zocht op dat moment naar een vakantiebaan, maar ik kon de helft van de vakantie niet. Daarom hebben ze me niet aangenomen. Ik heb ook geen tolk of hulp meegenomen naar de sollicitatie. PostNL reageerde erg positief op mijn doofheid, want er is geen sprake van com-

municatie tijdens het bezorgen van de brieven. De supermarktmanager van Albert Heijn was er eerst tegen om mij aan te nemen, want hij zag het niet zitten om een doof persoon aan te nemen die af en toe moeite heeft met communicatie. Hij heeft mij een kans geboden om hem te overtuigen. Na een half uur praten lukte dat en heeft hij mij aangenomen.

In het begin vond ik werk als vakkenvuller best wel leuk. Toen ik daar één maand had gewerkt, begon ik het eentonige werk een beetje zat te worden. Ik kreeg het toen ook erg druk met de studie. Ik heb er toen nog twee maanden gewerkt en daarna mijn ontslag ingediend. Ik had het gewoon te druk met de studie. Het steken van de asperges vond ik erg leuk, maar wel zwaar. Ik zou ooit bij een koffiehuis als barista willen werken. Dat klinkt erg leuk!

Hij staat nu open voor mensen met een beperking

De communicatie op het werk ging erg goed. Bij Albert Heijn kreeg ik een werkschema, daarin stond duidelijk wat ik op die dag precies moest doen. De klanten hadden vaak een boodschappenlijstje bij zich, waardoor de communicatie gemakkelijker ging. Als ik de klanten niet begreep en meer dan twee keer om herhaling vroeg, bracht ik ze naar collega's. Toen ik mijn ontslag bij Albert Heijn had ingediend, zei mijn oude supermarktmanager tegen mij dat ik zijn ogen heb geopend en dat hij nu open staat voor mensen met een beperking.'

*Eva Prevaes
Henk Prevaes*

Verslag FCEI Congres 15 – 17 juni 2016

FAMILY-CENTRED EARLY INTERVENTION

Dit jaar werd voor de derde keer het Family Centred Early Intervention (FCEI)-congres gehouden. De missie van FCEI is 'to connect and support parents, professionals and adults who are Deaf and Hard of Hearing to work together in global collaboration to share, learn from and develop the best research and evidence-informed practice in Family Centred Early Intervention'.

In het prachtige Bad Ischl in Oostenrijk kwamen mensen uit heel de wereld samen om kennis op te doen en ervaringen uit te wisselen. Drie dagen stonden in het teken van dove en slechthorende kinderen, hun ouders en de ondersteuning die zij nodig hebben.

15 juni 2016: Preconference

De preconference begon met een panel van zes ouders, die vanuit heel diverse landen vertelden over

de ondersteuning van dove kinderen en de rol van de ouders in hun land. Het panel gaf inzicht in de manieren waarop de verschillende landen hun dove kinderen ondersteunden. De verschillen zijn enorm.

Door kwade geesten bezeten

Aangrijpend was het verhaal van Joel Tonny Mwesigwa waarin hij uitlegde dat in Oeganda de moeder veelal wordt verstoten als ze een doof kind heeft gekregen, omdat ze door kwade geesten bezeten zou zijn.

De belangrijkste gedeelde boodschap: ouders zijn de belangrijkste pijlers in de zorg rondom hun kind. Zij weten wat er in hun kind omgaat. Zij moeten ondersteund worden in de keuzes die ze voor hun kind maken. Die rol van de ouder wordt onderschat. Vaak hebben ouders echter geen ervaring met doofheid en zijn ze niet altijd goed geïnformeerd. Daarom is het belangrijk om kennis en ervaringen uit te wisselen met andere ouders, en met professionals en dove volwassenen. Wanneer je als ouder goed geïnformeerd bent, kun je de juiste keuzes voor jouw kind maken.

Iedereen verdient de beste ondersteuning en voorzieningen

16 juni 2016: Hoofdconferentie

Na een inspirerende eerste dag met voornamelijk ouders van dove kinderen, startte de hoofdconferentie meteen een stuk drukker.

De voorzitter heette ons welkom. Een ontroerend interview van drie dove jongeren met de leden van het FCEI-bestuur liet ons meteen zien wat het doel van het congres is en de droom van het bestuur van FCEI. 'Wij organiseren dit congres omdat we streven naar een wereld voor onze kinderen waarin zij gebruik kunnen maken van de best mogelijke voorzieningen die er zijn. Het moet niet uitmaken waar ter wereld je woont, van welke familie je deel uitmaakt, of je gebarentaal of gesproken taal gebruikt of beide en of je naast je doofheid meerdere beperkingen hebt. Iedereen verdient de beste ondersteuning en voorzieningen. Het is onze droom om mensen vanuit de hele wereld met elkaar in contact te brengen, zodat ieder-

een vanuit de gehele wereld elkaar kan helpen en ondersteunen'.

In zijn lezing belichtte Robert Baldwin dat mensen slecht zijn in beslissingen nemen. Veel expliciete en impliciete gedachten en gevoelens beïnvloeden onze keuzes. Om goede beslissingen te kunnen nemen in de opvoeding van je kind moet je over zoveel mogelijk goede informatie beschikken. Maar de informatie die wij tot onze beschikking hebben, is in meerdere of mindere mate gekleurd. Echt goed onderzoek is zeldzaam. We denken daarom veel gekleuderder dan we zouden willen. Iedereen moet zoveel mogelijk zelf informatie verzamelen. Lees en praat met andere ouders, praat met dove en slechthorende volwassenen, die gebarentaal gebruiken, die spreken, die een cochleair implantaat hebben, die een hoortoestel hebben, enzovoort. Praat met familieleden, artsen, docenten en lees boeken. Realiseer je tegelijkertijd dat de infor-

matie die je hiermee verzamelt, informatie is vanuit hun perspectief.

Kinderen worden zelden verwezen naar dovenscholen

17 juni 2016: Hoofdconferentie, dag 2
 Bolajoko Olusanya vertelde dat er wereldwijd 63 miljoen kinderen onder de 15 jaar zijn die een (aanzienlijk) gehoorverlies hebben. Tweederde woont in ontwikkelingslanden. Als het kind tussen de 12 en 24 maanden oud is, begint het vermoeden dat het kind slecht hoort. In de meeste gevallen (77%) wordt dan een arts bezocht. De meeste kinderen (80%) krijgen geen hoorapparaten aangemeten, en al helemaal geen cochleaire implantaten. Kinderen worden zelden verwezen naar dovenscholen. Alleen wanneer regulier onderwijs echt spaak loopt, wordt dit als uiterste redmiddel gekozen (gemiddelde leeftijd van de inschrijving 10,3 jaar). Daarom

krijgen de kinderen niet de ondersteuning die ze nodig hebben. Gebarentaal, goed onderwijs en goede hulpmiddelen worden veel kinderen niet of heel laat aangeboden.

De eerste maanden en jaren zijn cruciaal

Bencie Woll begon haar lezing met een oproep aan ouders om de communicatie met hun dove kinderen zo breed mogelijk in te zetten. Zij vertelde dat communicatie in essentie multimodaal is, waarbij zowel auditieve als visuele input van belang is. Onderzoek naar de manier waarop de hersenen

spraakafzien verwerken, laat zien dat spraakafzien dezelfde gebieden in de hersenen activeert bij dove mensen als gesproken taal bij horende mensen. Als we dan kijken naar de uitkomsten van onderzoeken naar spraakafzien en geletterdheid, dan blijkt spraakafzien een belangrijke voorspeller te zijn voor de taalontwikkeling van kinderen. In haar presentatie zoomt Woll in op de kinderen met een CI die daarmee niet de resultaten behalen die we zouden verwachten. Veelal wordt in onderzoeken een link gelegd tussen minder goede resultaten met een CI en het gebruik van gebarentaal. Om die reden wordt ouders het gebruik van gebarentaal zelfs afgeraden door de artsen. Maar klopt deze veronderstelling wel? Waarom zijn CI's bij deze kinderen minder succesvol? Het lijkt er eerder op dat een gebrekkig taalaanbod in de eerste levensjaren van een kind dit verschil in

succes verklaart en niet het blootgesteld zijn aan gebaren. De eerste maanden en jaren zijn cruciaal voor de taalontwikkeling van kinderen. Kinderen moeten op zoveel mogelijk manieren met taal en communicatie in aanraking gebracht worden.

Het plenaire ochtendgedeelte van deze tweede dag werd afgesloten met een presentatie van Michele Berke en Elaine Gaile. Zij zijn beiden doof en betrokken geweest bij een studie naar het voorlezen door horende en dove ouders van hun dove kinderen. Zij kwamen tot de conclusie dat het inzetten van dove volwassenen bij het voorlezen van dove kinderen duidelijk voordelen heeft.

Dove volwassenen hebben beter inzicht in de juiste methoden om de aandacht van de kinderen te trekken en te behouden. Zij kunnen door hun vloeiende gebarentaal en visuele strategieën de tekst beter toegankelijk maken voor kinderen. Ze hebben meer gevoel voor het beurt nemen en kunnen gemakkelijker en natuurlijker het kind volgen.

Gedurende dit congres is ook het FCEI Research & Knowledge network opgericht. Dit netwerk wordt gebruikt om onderling ervaringen, onderzoeken en kennis te delen. Dit allemaal met het doel om te komen tot de beste gezinsgerichte vroegbegeleiding. Meer informatie over FCEI, het congres en de kenmerken van goede gezinsbegeleiding is te vinden op: <http://www.fcei.at/2016/en/>.

*Inge Doorn
Henk Prevaes*

GROW2WORK GAAT DOOR!

Grow2work is een gezamenlijk project van het Platform doven, slechthorenden en tos: Divers Doof (bestaand uit FODOK, Nederlandse Dove Jongeren en Stichting Plotsdoven), Dovenschap en Stichting Hoormij (voorheen FOSS, NVVS en SH-Jong). De FODOK is de portefeuillehouder voor Grow2work en daarmee de werkgever van de projectmedewerkers. Grow2work wil op allerlei manieren de drempel naar werk voor doven en slechthorenden verlagen. Grow2work is sinds 2012 actief met het opbouwen van een community van doven en slechthorenden die zichzelf willen ontwikkelen naar werk of binnen hun huidige baan. Binnen de Grow2work Community worden ervaringen en tips uitgewisseld tussen werkzoekenden én werkenden. Ook worden bijeenkomsten en workshops georganiseerd.

Grow2work continued

Grow2work heeft voor de komende drie jaar ambitieuze plannen. Grow2work gaat door met het organiseren van bijeenkomsten en workshops voor de Grow2work Community. Daarnaast gaat het project zich ook specifiek richten op schoolverlaters. Ook zal een deel van de diensten worden vermarkt ten behoeve van bedrijven die doven en/of slechthorenden willen aannemen. Voor deze tweede projecttermijn zijn de afgelopen maanden veel fondsen benaderd en eind september waren er voldoende subsidietoekenningen binnen om Grow2work te kunnen continueren. Dat betekende een nieuwe projectleider werven en de interne organisatie op orde brengen om daarna op volle kracht vooruit te gaan.

Houd www.grow2work.nl in de gaten!

Mariën Hannink

Het Grow2Work magazine kun je bekijken en downloaden via www.grow2work

INFODOK

FODOKNIEUWS

Deze rubriek bevat korte berichten over wat er binnen (en buiten) de FODOK speelt. In veel gevallen vind je op onze website www.fodok.nl meer informatie.

ONLINE KEUZEHELPEN VOOR PLOTSDOOFHEID EN COCHLEAIR IMPLANTAAT (CI)

Volwassenen met plotseling gehoorverlies of die een cochleair implantaat (CI) overwegen, kunnen sinds kort de nieuwe online

Keuzehulpen gebruiken: <http://plotsdoofkeuzehulp.nl> en <http://cikeuzehulp.nl>. Door deze interactieve infographics raken zij compleet op de hoogte, missen ze geen belangrijke informatie en zijn ze bovendien beter voorbereid op gesprekken met hun zorgverlener. De Keuzehulpen zijn een initiatief van Stichting Hoormij, Divers Doof en Dovenschap, mogelijk gemaakt door het Programma PG Werkt Samen. Het komende jaar verschijnen er meer van dergelijke keuzehulpen op de nieuwe gemeenschappelijke website van alle zeven organisaties van het Platform doven, slechthorenden en tos. Die gaan over CI voor kinderen, zorg, onderwijs, hoorhulpmiddelen en tolkvoorziening.

GOEDE ERVARINGEN IN EEN REGULIERE SETTING? MELD DIE VOOR EEN NIEUW BOEKJE!

De FODOK gaat hopen op korte termijn werken aan een nieuwe versie van het aloude *Een doof kind in de groep*. Met subsidie van onder andere het Revalidatiefonds en met medewerking van de Stichting Hoormij/FOSS komt er een nieuw boekje: *Een doof of slechthorend kind in de groep*. Heb je goede ervaringen met een docent, trainer, danslerares (of een andere inspirerende groepsleider), AB'er of IB'er? En denk je dat die persoon geschikt is om geïnterviewd te worden? Meld dan de namen en contactgegevens bij de FODOK. Wij zullen uit de inzendingen een selectie maken die recht doet aan alle disciplines en die redelijk verdeeld is over het land.

EMPOWERMENT-WEEKEND VOOR DOVE JONGEREN VAN 13 T/M 18 JAAR

De Nederlandse Dove Jongeren organiseren van 10 t/m 12 februari 2017 een Empowerment-weekend voor jongeren van 13 t/m 18 jaar. Jongeren in 2016 leven in een tijd waarin er veel meer dingen op hen afkomen dan voorheen. Er zijn door de maatschappelijke en politieke veranderingen voor dove jongeren allerlei interessante mogelijkheden in de toekomst: een jaar studeren in Amerika aan Gallaudet University of naar Denemarken om aan te sluiten bij Frontrunners. Maar ook een wereldreis maken

of vrijwilligerswerk doen in Afrika behoort tot de mogelijkheden. Veel kansen, maar ook lastig om daaruit een keuze te maken. Om jongeren te helpen zicht te krijgen op wat er mogelijk is en hen te laten zien waar ze dan moeten beginnen, organiseert NDJ dit Empowerment-weekend. Daarbij zal het onder andere gaan over: Dove identiteit, je bewust worden van je eigen identiteit én beseffen dat het niet erg is om fouten te maken!

DOOFGEWOON.NL

Wil je een professional of een familielid laten zien hoe bijzonder én hoe gewoon gebaren eigenlijk is? Wijs hem of haar dan op de prachtige nieuwe website www.doofgewoon.nl. Ook heel wetenswaardig (en verslavend) voor jezelf trouwens! Zie ook het stuk op pag. 23 in deze FODOKFORUM!

DE FODOK IS OP ZOEK NAAR VERSTERKING!

De FODOK is hard op zoek naar versterking voor haar bestuur. Ben jij die ouder die zich graag wil inzetten voor de belangen van dove kinderen - met of zonder CI? Dan komen we heel graag met je in contact. Momenteel is er plaats voor nieuwe bestuursleden en dringend behoefte aan een nieuwe penningmeester. Daarnaast zoeken we een bestuurslid/vrijwilliger met HR-ervaring .

De penningmeester stelt de jaarrekening en de (meerjaren)begroting op en houdt controle op de ontvangsten en uitgaven van de FODOK (o.a. via online toegang tot het geautomatiseerde boekhoudpakket). De penningmeester is ook eindverantwoordelijk voor projectbegrotingen. De salarisadministratie van de FODOK-medewerkers (drie vast, twee op projectbasis) is ondergebracht bij een administratiekantoor. Het tijdsbeslag is ongeveer een dagdeel per week.

De FODOK houdt kantoor in Houten. Daar zijn ook de bestuursvergaderingen.

Formeel moeten bestuursleden ouder zijn van een doof kind, de voorkeur voor een penningmeester gaat dan ook uit naar een ouder met aantoonbare en ruime financiële ervaring. Gezien het belang van een goede en snelle invulling van de penningmeestersfunctie heeft de ALV in dit geval dispensatie verleend. Derhalve kunnen ook personen met relevante ervaring reageren, die geen ouder van een doof kind zijn.

De penningmeester is nu de eerste aanspreekpersoon voor de personeelscontracten, maar we zouden die taak graag neerleggen bij een ander

persoon (bestuurslid of uitsluitend vrijwilliger), met ervaring op HR-gebied. Heb je HR-deskundigheid en betrokkenheid bij dove kinderen en hun ouders, dan ben je ook heel welkom als vrijwilliger bij de FODOK!

Alle leden van het FODOK-bestuur en dus ook de penningmeester en de gezochte HR-deskundige zijn vrijwilligers. Uiteraard worden gemaakte onkosten vergoed.

Voor informatie: mw. Map van der Wilden, voorzitter; map.vanderwilden@fodok.nl.

Misschien is er iemand in je omgeving die én affiniteit met dove kinderen heeft én een voortreffelijke penningmeester of HR-vrijwilliger zou kunnen zijn: opa's of oma's, vrienden, (oud-)collega's? Leg ze deze vacature eens voor!

DRANK & DRUGS

De FODOK gaat, samen met de andere belangenorganisaties binnen het Platform doven, slechthorenden en tos, participeren in een project over Drank & Drugs. Voor dit project wordt een coachingpakket ontwikkeld met beeldmateriaal over middelengebruik, dat tastbare competenties aanreikt en bruikbaar is in uiteenlopende situaties. Het pakket richt zich op dove en slechthorende jongeren en hun informele netwerken en op de directe leefomgeving, thuis en school. Divers Doof wordt portefeuillehouder van dit project, dat zich momenteel in de fondsenwervingsfase bevindt.

DE WINST VAN ONZE HUISKAMERBIJEENKOMST

Huiskamerbijeenkomsten van de FODOK. Het leek me wel een goed idee om daaraan mee te doen. Brummen is het niet het centrum van de dovenwereld, dus hoge verwachtingen van de opkomst had ik niet

Ik kreeg steun van Chantal Peters, moeder van een 11-jarig doof meisje. Ze woont nota bene in dezelfde (zeer lange) straat als ik, dus het werd hoog tijd om kennis te maken. Het klikte en dat was in feite al de winst van de huiskamerbijeenkomst. Omdat mijn dove zoon Splinter contacten heeft met dove kinderen in Leiden, kwamen uit Leiden twee zeer actieve moeders. Chantal nam nog een andere moeder mee uit de buurt en uit Hengelo kwam nog een vader van een doof kind van 7 jaar. Rik Jaspers van de FODOK meldde zich en Splinter beloofde er ook bij te zijn met tolk.

Veel te bespreken en te vragen

Zo zaten we op 20 april met tien mensen in onze huiskamer. Kopjes koffie en thee werden koud en drankjes bleven lang staan omdat iedereen veel te bespreken en te vragen had. Splinter nam de leiding, bepaalde zo het tempo en zorgde ervoor dat niet iedereen door elkaar sprak.

Natuurlijk ging het vaak over CI. De winst van een of twee CI's, de overschatting van de hoorresultaten met CI door de buitenwereld. De eenzaamheid van het dove kind in het regulier onderwijs en het feit dat het dove kind met of zonder CI veel meer mist dan men onderkent. Ook het punt dat je van het kind niet kan verwachten dat het aangeeft wat het nodig heeft. Het heeft simpelweg niet de ervaring en wil absoluut niet opvallen in de klas.

Het is overleven

Rik Jaspers benadrukte het belang van betrokken actieve ouders. Zij zouden veel kunnen doen. Maar de ouders moeten wel alles zelf ontdekken en missen de ervaring die er op de doveninstituten wel is. Heel heftig was de aanklacht tegen de doveninstituten. 'Zij lieten onze dove kinderen in de steek', aldus een aanwezige moeder. Ze kozen voor schaalvergroting, andere doelgroepen en kwamen niet of onvoldoende op voor de belangen van het dove kind. Dat moet zich maar zien te redden in het regulier onderwijs met beperkte begeleiding. Op de vraag hoe je je staande houdt in het regulier onderwijs was Splinter kort: 'Het is overleven'. Compensatie voor het

tekort aan communicatie moet je zoeken in buitenschoolse activiteiten. Ook wij als ouders van Splinter wilden graag dat hij vanuit huis regulier vervolgonderwijs zou volgen. Maar het ging mis in de brugklas en zo ging hij op 13-jarige leeftijd naar het internaat in Groningen. Hij praat er over als een groot geluk. Zelfvertrouwen en veel vrienden waren het resultaat. En natuurlijk ook het havo-diploma.

Ouders kunnen veel, niet alles

De avond was te kort, adressen werden uitgewisseld. De volgende dag was er volop mail van de aanwezigen met tips en vragen. We komen elkaar weer tegen bij de buitenschoolse activiteiten. Hier ligt een belangrijke taak. Ouders kunnen veel, niet alles. Dove jongeren kunnen helpen om de jongste doven op weg te helpen. De vraag is hoe je ouders kunt stimuleren én ontlasten en ervoor zorgen dat hun dove kinderen optimaal mee kunnen doen met activiteiten in de dovenwereld.

Agnes van Brussel

DOOFGEWOON.NL IS ONLINE!

Op 12 november werd de website *Doofgewoon.nl* gelanceerd, in aanwezigheid van dove kinderen, jongeren en volwassenen, hun ouders, wetenschappers, projectmedewerkers van de Radboud Universiteit en de Universiteit van Amsterdam en andere nauw betrokken partijen, zoals de FODOK, Nederlandse Dove Jongeren en Dovenschap. *Doofgewoon.nl* wil laten zien dat gebaren niet eng, schadelijk of moeilijk is, maar leuk, toegankelijk en heel gewoon: doofgewoon dus eigenlijk...

Infiltrant in de dovenwereld

Tijdens de officiële lancering van *Doofgewoon.nl* kwamen diverse deskundigen aan het woord. Taalkundige Jacomine Nortier vertelde, vanuit haar ervaring met gesproken talen, over de vele voordelen van een tweetalige opvoeding. Daarbij is het van belang dat het kind voldoende aan beide talen wordt blootgesteld en dat de ouder zich comfortabel voelt in de taal die hij/zij gebruikt met het kind. Anna Schuurman, moeder van een dove peuter, vertelde zich soms een infiltrant te voelen in de dovenwereld. Behalve dat zij haar vriendschap met dove mensen koestert, heeft ze ook soms het gevoel dat zij hen misbruikt omwille van haar zootje.

De wereld houdt niet op

Doofgewoon.nl wil ouders van dove kinderen informeren over wat er meer is in het leven van dove kinderen en dove volwassenen dan alleen de gehoorbeperking. De site geeft informatie over dovencultuur,

meertaligheid en gebarentaal, en laat ouders en dove kinderen, jongeren en volwassenen zelf aan het woord. Maar ook wetenschappers laten hun licht schijnen over gebarentaal en tweetaligheid. Nog niet alle filmpjes zijn ondertiteld, maar daar wordt hard aan gewerkt.

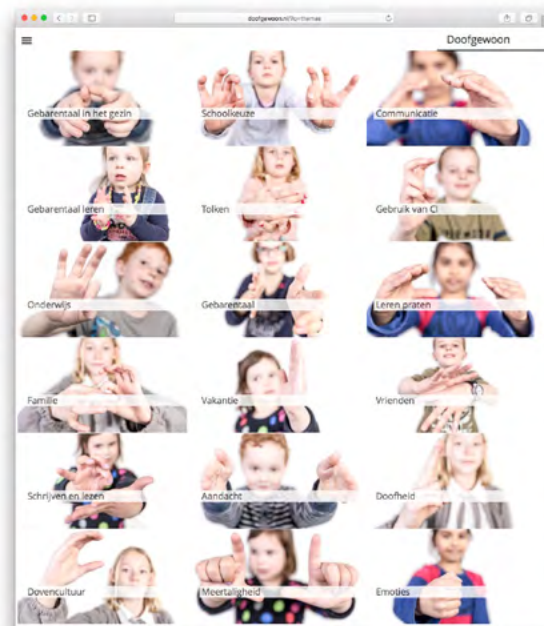
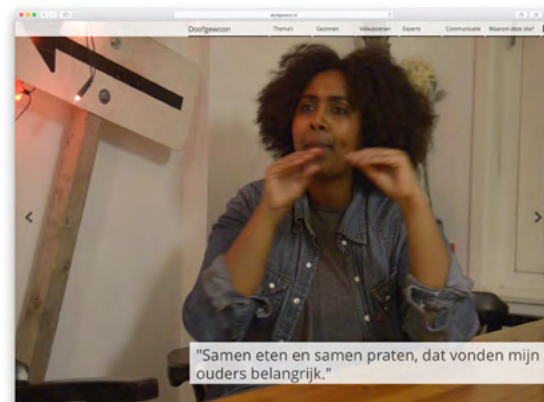
De dove Guus en zijn familie vertellen bijvoorbeeld over hun positieve ervaringen met gebarentaal en tolken. En Guus' moeder weet dat dat in het begin wel anders was: 'In eerste instantie denk je: de wereld houdt op. Maar hij houdt niet op, er gaat alleen een andere wereld open.' Er komen dove jongeren aan het woord over vriendschap, de dovencamping, de Guyotschool in Haren en nog veel meer. De dove zussen Martine en Roos Wattel vertellen over hun rijkdom dat ze in twee werelden kunnen zijn: de dovenwereld en de horende wereld. Maar kijk vooral zelf naar al deze pleitbezorgers van gebarentaal en zie de kracht van al die families!

Mariën Hannink

Ik heb overal gezocht, en heb toen samen met mijn collega's, waaronder een moeder van een dove dochter, deze website gemaakt.

Welkom bij Doofgewoon!

INFOLIO

GOEDOMTEWETEN...

Wil je meer weten over één van de genoemde onderwerpen of heb je zelf een interessant nieuwtje waar ook andere ouders hun voordeel mee kunnen doen? Bel of mail ons: 030 - 290 0360 of info@fodok.nl
Zie ook www.fodok.nl

SLECHTHOREND. NOU EN?!

Laat je slechthorendheid je niet beperken! Dat is de boodschap van de campagne *Slechthorend. Nou en?!*, die in oktober startte. De campagne heeft als doel mensen bewust te maken van de drempels die slechthorenden tegenkomen in het dagelijks leven. De campagne laat zien dat deze drempels geen onoverkomelijke belemmeringen hoeven te zijn en vloeit voort uit het project *Drempels Slechten*, een onderzoeksproject van Kentalis en SH-Jong.

Op www.slechthorendnouen.nl lees en zie je de verhalen van slechthorende jongeren. Op 12 november was de première van de gelijknamige documentaire en de lancering van het bijbehorende kaartspel *Geroezemoes*. Op de film, sociale media en de website www.slechthorendnouen.nl vertellen slechthorende jongeren over hun worstelingen, overwinningen en tips & tricks. Wat ons betreft zeker ook geschikt voor dove kinderen en jongeren: zo groot is het verschil tussen beide groepen toch niet (meer)?

OPROEP VOOR MG-KINDEREN EN -JONGEREN IN HET OOSTEN VAN HET LAND

Kentalis heeft van een ouder in Deventer de vraag gekregen of zij een gecombineerd zorg/onderwijsaanbod kunnen leveren in het oosten van het land. Het gaat hierbij om de doelgroep meervoudig gehandicapte kinderen en jongeren, bij wie een communicatief vraagstuk op de voorgrond staat. Kentalis is gespecialiseerd in de stimulering van

communicatie bij kinderen bij wie dit niet vanzelfsprekend is.

Om te kijken of er meer belangstelling is en aan welk zorg/onderwijsaanbod er dan behoefte is, komt Kentalis voor dit project graag in contact met (ouders van) kinderen en jongeren uit deze doelgroep. Heeft u belangstelling, wilt u meedenken of simpelweg op de hoogte gehouden worden van dit project, neemt u dan contact op met projectleider Elzerieke Hilbrandie via 06 109 79 387 of E.Hilbrandie@Kentalis.nl.

ZINTUIGENVERHALEN

Voorlezen is leuk voor jong en oud, maar is nog leuker als alle zintuigen worden gestimuleerd. Vooral wanneer door een beperking bestaande voorleesboeken niet aanspreken, dan kan Zintuigenverhalen een manier zijn om verhalen te beleven, samen contact en plezier te hebben. 'Bij Zintuigenverhalen vertel je een verhaal over een herkenbare gebeurtenis en gebruik je tijdens het voorlezen allerlei voorwerpen om het verhaal duidelijker te maken en het te laten beleven. Alle zeven zintuigen worden aangesproken: horen, zien, ruiken, proeven en voelen, lichaamsbesef en soms evenwicht. De communicatie wordt hierdoor op een positieve manier gestimuleerd', vertelt ontwikkelaar Rita Gerkema-Nijhof, communicatiedeskundige/orthopedagoog bij Kentalis.

Onderzoek wees uit dat de kinderen tijdens het voorlezen van een zintuigenverhaal meer en gevarieerder communiceren dan tijdens gewone voorleesverhalen.

Je kunt gratis kennis maken met Zintuigenverhalen. Er zijn vier verschillende verhalen in verschillende versies gratis beschikbaar gemaakt. Met een handleiding, downloads, filmpjes en een materialenlijst kun je zelf aan de slag. De voorbeeldverhalen zijn te vinden in de webshop van Kentalis. Ook is er een gratis iBook voor gebruik op de iPad te downloaden in de Apple iBooks Store.

PARENT2PARENT

Wil je als ervaren ouder van een kind met een beperking supportouder zijn voor andere ouders? Supportouders zijn ouders die zelf een kind met een beperking hebben. Zij zetten hun kennis en ervaring graag in voor ouders die nog veel vragen hebben en behoefte hebben aan een steuntje in de rug. Parent2Parent biedt supportouders een trainingstraject van drie tot vijf dagdelen, waarin naast inhoudelijke kennis ook gespreks- en coachingstechnieken aan de orde komen. Wil je weten of jij na zo'n training andere ouders kunt gaan ondersteunen? Meld je dan aan op <http://www.parent2parent.nl>. De coördinator neemt dan contact met je op om de mogelijkheden door te nemen.

Kiera, die geboren werd met een ernstige

KIERA'S KRACHT, GEBOREN MET HET CYTOMEGALOVIRUS

In het boek *Kiera's kracht* doet Anna Cornelia van Rijn indringend verslag van de geboorte en de eerste levensjaren van haar dochter

CMV-besmetting. Kort voor haar geboorte kreeg Kiera de diagnose microcefalie, een achterstand in de ontwikkeling van de hersens. Zelf bleek Anna besmet met het cytomegalovirus (CMV) en omdat ze zelf nog geen afweer had ontwikkeld tegen dat virus had de baby dat ook niet. CMV kan het gehoor, zicht en zenuwstelsel aantasten. Bij haar dochter duidde dit op een meervoudige handicap, met mogelijk een vroege dood.

Het boek beschrijft hoe ze deze diagnose ondergaat en hoe ze als moeder omgaat met de beproevingen van de verzorging van een meervoudig gehandicapt kind. Kiera blijkt toch nog onvermoede reserves te hebben en na een CI-implantatie leert ze praten. Met veel oefenen leert ze zelfs lopen. Maar dat kost heel veel extra zorg: fysiotherapie, logopedie, ergotherapie en een speciaal kinderdagverblijf. Zie ook: www.kieraskracht.nl.

Kiera's kracht (€ 16,50) is uitgegeven bij Elikser Uitgeverij en is te bestellen bij www.elikser.nl, onder (auto)biografieën, of bij de boekhandel.

SPORT EN SPEL MET CI OF HOORTOESTEL

Veel ouders van dove kinderen bedenken allerlei creatieve oplossingen zodat hun kind met een CI of hoortoestel mee kan doen met sport en spel. Dat is soms een hele zoektocht en daarom hieronder een lijst met een aantal tips. Mocht u nog andere handige ideeën of websites weten, stuur ze ons toe, dan kunnen we ze delen met andere ouders.

Zwemmen met cochleair implantaat

Zwemmen met een Cochlear CI (Nucleus 6) is mogelijk met de Aqua+ set; deze set bestaat uit een plastic hoesje met een speciale zendspoel. Daarnaast heeft Cochlear een herbruikbare Aqua Accessoire; dit is een plastic verpakking die het processordeel, de kabel en de zendspoel volledig afsluit van water. Hiermee kan gezwommen worden met een CI met oplaadbare batterijen. Het plastic zakje is tot 20 keer te gebruiken. Te koop via de Cochlear-website per 5 stuks. Gebruik van een badmuts kan handig zijn zodat de CI niet kwijtraakt. De Aqua+ set kost ca € 200. De Aqua plastic zakjes (5) kosten ca. € 40. Te koop via de cochlear website of via www.oogvoororen.nl of www.cishop.net

Advanced Bionics heeft een waterdichte processor: *de Neptune*. Dit is een processor die niet op het oor maar op het lichaam wordt gedragen. Er kan mee gezwommen of gesport worden (in de regen). Voor de achter-het-oor-processor *Naida* bestaat een *Aqua Case* en een speciale waterdichte zendspoel, *AquaMic*. Deze waterdichte houder beschermt de *Naida CI-processor* tegen water, zand, stof, zweet, modder, regen en sneeuw. De complete Aquakit is wel heel prijzig (ca € 800). De aanschaf kan via www.cishop.nl.

Hoofdbescherming

Bij sommige activiteiten is een helm verplicht of aan te raden. Denk bijvoorbeeld aan snowboarden/skiën, paardrijden of mountainbiken. Voor een CI moet de helm een goed instelbaar systeem hebben zodat de helm goed passend gemaakt kan worden. Soms helpt het om een bandana te combineren met een helm. Voorbeelden van helmen die goed bevallen bij CI-dragers:

Fietsen: *Belltrigger*

Voetbal: *Full90*

Skiën: *GiroG10*

Hoofdbanden

Een bandana of hoofdband kan zorgen dat een CI of hoortoestel goed blijft zitten tijdens sport en spel. Bovendien zorgt het ervoor dat de transpiratie wat wordt geabsorbeerd.

MED-EL heeft een sporthoofdband die zorgt dat de processor niet verschuift of valt. De hoofdband heeft speciaal ontworpen zakjes voor de processor en de zendspoel. Het ademende microvezelmateriaal beschermt de audioprocessor ook tegen zweet en vuil.

Er zijn ook speciale hoofdbanden in de handel voor CI-dragers, ook voor mensen met 2 CI's: zie www.hearinghenry.com

Er zijn op maat gemaakte hoesjes in de handel, die passen om CI of hoortoestel om te voorkomen dat de apparatuur kwijtraakt, zie www.gearforears.nl.

Verder zijn er clips en koordjes die verlies voorkomen, zie bijvoorbeeld <https://adcohearing.com/product/kids-bte-hearing-aid-clips>. Advanced Bionics heeft hiervoor de *snuggie*.

Zichtbaarheid

In het verkeer kan het handig zijn om zichtbaar te maken dat een kind doof of slechthorend is. Dit kan door een bordje met DOOF op de fiets, of door een 'limited hearing'-bordje. Het Doof-bordje is te koop via de webwinkel van Swedoro, www.swedoro.nl en het limited-hearing-bordje via www.worldwidevisible.nl

Karla van der Hoek, Specialist Hulpmiddelen en Vergoedingen GGMD HOORinfotheek

COLOFON

FODOKFORUM is het halfjaarlijkse leden- en donateursmagazine van de FODOK - Federatie van Ouders van Dove Kinderen - met of zonder CI.

Redactieadres

FODOK - Postbus 354, 3990 GD Houten,
onder vermelding van FODOKFORUM
tel: 030 - 290 0360
fax: 030 - 290 0380
info@fodok.nl | www.fodok.nl
Bankrekening:
IBAN: NL05 ABNA 0429 4748 57
t.n.v. FODOK te Houten.

Nummer 15

Redactie Inge Doorn, Mariën Hannink,
Henk Prevaes, Map van der Wilden.

Vormgeving en opmaak:

Helga Wening van Raan (Studio Hooghalen).

Tekstbijdragen en fotografie Wij bedanken iedereen die meegeschreven heeft en/of foto's beschikbaar heeft gesteld voor dit nummer.

Druk Koninklijke van Gorcum BV

FODOKFORUM nr 16 verschijnt in het voorjaar van 2017. Daarnaast verschijnt enkele keren per jaar een korte digitale update van FODOKFORUM.

Wilt u uw lidmaatschap opzeggen? Doe dit dan vóór 1 oktober. Opzeggen telefonisch: 030 - 290 03 60 of per e-mail: info@fodok.nl

FOTOFOCUS

60JAAR!

DE 60ste VERJAARDAG VAN DE FODOK

De FODOK bestond in 2016 60 jaar: een goede reden voor een feest! Op 10 september, een stralende en hete zomerse zaterdag, werd de FODOK-verjaardag gevierd met dove kinderen, hun ouders, broertjes en zusjes. Bezoekerscentrum Gooi en Vechtstreek van

Natuurmonumenten organiseerde die dag leuke buitenactiviteiten voor jong en oud. Uiteraard was er gebak van de jarige en er werd uitgebreid gepraat, gespeeld, geknutseld en gedold. Het was kortom een gezellige boel, waarbij beelden meer zeggen dan woorden...